

Mas Enric de la Torre

Sant Salvador de Guardiola

Ubicació

Comarca:	Bages
Lloc/Adreça:	Extrem de ponent del terme
Emplaçament	Ctra. Can Maçana (BP-1101) entrada C a l'urbanització ca l'Esteve, i després 600 m de pista.
Alçada:	419

Coordenades:

Latitud:	41.65208
Longitud:	1.73739
UTM Est (X):	394865
UTM Nord (Y):	4611918

Classificació

Número de fitxa	08098-101
Àmbit:	Patrimoni immoble
Tipologia	Edifici
Estil / època:	Modern Medieval Popular Contemporani
Segle	XIII-XIX
Estat de conservació	Regular
Notes de conservació:	Alguns coberts adossats es troben en situació precària.
Protecció	Legal
Observacions protecció:	POUM: catàleg de béns a protegir (P9). Catàleg de masies (núm. 029)
Accés	Fàcil
Ús actual:	Residencial
Titularitat	Privada
Titular:	08097A00800000900000EJ
Autoria de la fitxa	Jordi Piñero Subirana
Data de registre de la fitxa:	dc., 08/07/2015 - 02:00

Descripció

Masia de grans dimensions formada per un cos originari de planta gairebé quadrada més un cos adossat de forma allargassada que li dóna una forma de L. Està situada a l'extrem d'un altiplà, en la part rocosa de ponent on comença el descens vers el torrent de la Font del Boix. L'habitatge originari consta de planta baixa més un pis i golfes, amb coberta a dues aigües. Els murs són de maçoneria i en alguna part de tàpia, arrebossats i amb carreus escairats a les cantoneres. La façana principal, encarada a migdia, té un portal d'entrada

constituït per brancals de pedra i rematat amb arc escarser. Just sobre aquest portal hi ha un balcó i, a la dreta, un altre portal que donava accés a les corts. La casa té poques finestres, però les més antigues conserven els brancals i la llinda de pedra. L'interior conserva força bé la tipologia tradicional, amb el terra enllosat, sostre fet de bigues de fusta i, entre d'altres elements, un forn de pa.

Al segle XIX, segons consta en una inscripció, va construir-se el cos allargassat que es troba adossat a la façana principal i que té com a element destacat una torre de planta quadrada al seu extrem sud. Cal dir, però, que aquesta torre és una construcció moderna (del segle XIX) perfectament integrada dins aquest nou cos i amb una funció més aviat decorativa o simbòlica. Ni tan sols té una base de fonamentació pròpia, sinó que pràcticament consisteix en un sobrealçat, amb dos pisos per damunt. El fet que, en aquesta part, l'edificació s'assenti sobre la roca en pendent li dóna una alçada considerable.

Tota aquesta part d'obra nova és molt homogènia: consta de tres plantes amb una sèrie d'obertures disposades regularment en els dos pisos superiors, les quals estan emmarcades amb maó i, algunes, tenen baranes de ferro. Per la façana de ponent algunes d'aquestes obertures han estat tapiades.

A l'angle nord-oest la casa té diversos coberts adossats, alguns dels quals es troben mig esfondrats; la majoria corresponen a tines, i han estat fetes en diferents èpoques. En total n'hi ha unes vuit. D'altra banda, hi ha dos petits coberts independents als angles nord-est i sud-est respectivament. Antigament, els propietaris habitaven el primer pis, mentre que els masovers ocupaven les golfes, i posteriorment es van traslladar a la planta baixa del cos nou. La masia es troba voltada de diversos tancats per cavalls, ja que l'actual masover és ferrador.

Observacions:

Inscripció amb una data entorn del 1800 en una finestra del cos nou, actualment il·legible.

Inscripció a la premsa: any 1875

Algunes pedres de les noves construccions procedeixen del jaciment arqueològic de la Torre medieval i mas Antic, així com també del derruït mas Vilalta.

Continuació Història:

D'altra banda, hi ha el mas Enric de la Torre, descendent de l'anterior però en una nova ubicació. De fet, la denominació Enric de la Torre sembla una derivació d'Antic de la Torre, passant per la fórmula intermèdia "Anrrich de la Torre". Al seu torn, el terme Antic sembla una clara al·lusió al fet que existia un mas anterior, amb una torre. La confusió és més gran pel fet que el nou mas Enric de la Torre també està dotat amb una construcció en forma de torre, tot i que es tracta clarament d'una obra del segle XIX. A principis del segle XIV hi ha documentada una altra família, de cognom Turri, que Jaume Capdevila identifica amb el mas Antic de la Torre. Però aquí tenim el dubte de si no caldria referir-la al nou mas Enric de la Torre. Així, el 1297 el castlà cedía a Pere de Turri la batllia; és a dir, l'administració general del feu de Guardiola (CAPDEVILA, 2006: 24, 26, 28), i el 1308 el seu fill Galdó es va casar amb Constança, filla del castlà de Guardiola (CAPDEVILA, 2006: 27). Queda clar, per tant, que els Turri mantenien estrets lligams de parentiu amb els estaments més alts del terme i van aconseguir fins i tot una posició més rellevant que els Antich.

Del mas Enric de la Torre no en coneixem pràcticament cap notícia documental. Al segle XVII l'habitava Joan Henrich, casat amb Esperança. Se'n coneix el matrimoni d'un fill: Valentí Henrich casat el 1615 amb Elisabet Mestre, i Caterina, casada el 1608 amb Antoni Camprobí. Probablement tenien vincles familiars amb membres cognominats Enrich, documentats a Salelles uns anys abans

(CAPDEVILA, 1997: 10-12). El cos residencial originari sembla una construcció força antiga. El nou mas Enric de la Torre acabà per consolidar una àmplia propietat i esdevingué una de les principals heretats del terme. Probablement la casa fou ampliada al llarg dels segles XVII i XVIII, en un moment de prosperitat que va prolongar-se al segle XIX, quan s'amplià amb el cos allargassat de grans dimensions rematat amb la torre, el qual devia acollir estances per un bon nombre de mossos, que hi treballaven en el moment d'apogeu de la vinya.

Ja al segle XX, els propietaris del mas Enric de la Torre són la família Fortuny, de Manresa. Pels volts de 1990 Manel Fortuny va fer alguna excavació a l'indret on hi havia l'antiga torre i va recuperar material força abundant i d'interès. Entre d'altres objectes, ceràmica decorada en verd i manganès, un crani i alguns materials que tal vegada podrien correspondre a època ibèrica. Així mateix, prop de l'Enric de la Torre es va trobar una espasa i una baina. En aquest moment el jaciment conservava més íntegrament alguns dels murs, especialment els que semblen correspondre al recinte murallat. En la intervenció que hi va fer, el propietari van reconstruir alguns dels murs i, més tard, van ser desmuntats per utilitzar les pedres en noves edificacions del mas. En una estança del mas es guardava una col·lecció força completa d'objectes recuperats en les excavacions i també d'altres procedències. També hi havia fotografies. A la mort de Manel Fortuny, aquesta col·lecció (o almenys una part) es va vendre a un antiquari.

Cal dir que, a l'heretat del mas Enric de la Torre, hi havia encara un altre mas, de nom Vilalta. Creiem que correspon a unes ruïnes que hi ha prop de la torre medieval. Així ens ho fa pensar el topònim molt proper del turó de Vilalta. En època medieval un dels fills d'aquest mas tenia l'ofici de ferrer, feina que sembla transferida de generació en generació (CAPDEVILA, 2006: 18, 73).

Història

Segons l'antic propietari, Manel Fortuny, l'enclavament proper a aquest mas que hem denominat Torre medieval i mas Antic podria atribuir-se a l'època ibèrica. Segons ell en aquest indret s'hi va recuperar material arqueològic d'aquesta època. En època feudal aquesta guaita formava part del sistema de defensa del castell de Guardiola, que incloïa dues torres complementàries. Aquesta defensava el costat de ponent del terme, mentre que hi havia una torre similar a l'heretat del mas Puig de l'Escuder que defensava el costat de llevant i que s'anomenava la Guíxola, la qual es trobava molt probablement en el mateix emplaçament que la torre de la Guíxola actual, tot i que la torre que avui es pot veure és una construcció del segle XIX. La torre de la Guíxola apareix documentada molt probablement al segle X i més clarament a partir del segle XIII. La torre de ponent, que apareix en els documents com a Turri o Antic de Turri (terme referit a un mas) està documentada també a partir del segle XIII, però semblaria lògic suposar que les dues tenien un origen més antic, i van originar-se en el moment en què es bastí l'estructura de defensa feudal, entre els segles X-XI. Cada torre controlava una de les dues vies principals d'accés cap a les terres de frontera, en direcció sud-est: la torre de llevant es trobava a la vora del que més endavant es coneixerà com a camí de can Maçana, mentre que la torre de ponent és relativament propera al camí ral d'Igualada. La funció de vigilància militar que feien els responsables d'aquestes torres es convertí en hereditària, i les famílies van entrar a formar part de la petita noblesa local (CAPDEVILA, 2006: 17).

Jaume CAPDEVILA (2006: 17) pensava que la torre medieval podia estar emplaçada a l'actual mas Enric de la Torre, però la localització de restes arqueològiques clares en aquest turó proper ens permet afirmar que es tracta de dues ubicacions separades. Així, en algun moment, la torre de guaita va esdevenir un petit mas però, per manca d'espai al cim del turó, l'habitatge principal es degué traslladar a un terreny més planer, que és el de l'actual masia Enric de la Torre, tot i que es va mantenir l'assentament primitiu.

Per tant, sembla clar que, entorn d'aquesta torre de ponent, s'han de diferenciar dos masos i possiblement dues famílies. El mas Antich o Antich de Turri correspondria al que es trobava junt a la torre. Estava sota el domini de l'acabalat manresà Pere de Roca i hi residia la família Antich, que tenien la condició de cavallers o homes d'armes. L'any 1315 hi ha documentat Guillem Antich, el qual dóna a la seva germana Elissenda el

mas Salent (CAPDEVILA, 2006: 57). Una mica més endavant, hi trobem Jaume Antich, hereu del mas. El seu fill era probablement Pere Antich, el qual va ser alliberat de l'homenatge de servitud envers el seu senyor, Pere de Roca. El 1343 un altre membre de la família, Arnal Antic, nascut al mas Pla de la parròquia de Manresa, es casa amb Elissenda i passà a residir al mas, potser per la defunció de l'anterior hereu, Jaume (CAPDEVILA, 2006: 76). (Continua a Observacions)

Bibliografia

CAPDEVILA PLANS, Jaume (1997). "Capítols matrimonials, donacions i deixes de fe, creences, últimes voluntats, contractes agrícoles, contractes forestals, testaments". Quaderns de la Guíxola, núm. 5 (gener de 1997), Cercle Cultural la Guíxola, Sant Salvador de Guardiola, p. 10-12.

CAPDEVILA I PLANS, Jaume (2006). Castell de Guardiola. Els orígens de Sant Salvador de Guardiola. Segles X-XIV (premi Excursionisme 2004), Centre Excursionista de la Comarca del Bages, Manresa, p. 17, 18, 24, 25, 26, 27, 28, 57, 73, 76, 154.

Diputació de Barcelona; BERRY SAR, S.L. (2010). Pla especial de catalogació de masies i cases rural en sòl no urbanitzable. Ajuntament de Sant Salvador de Guardiola (núm. 029).

